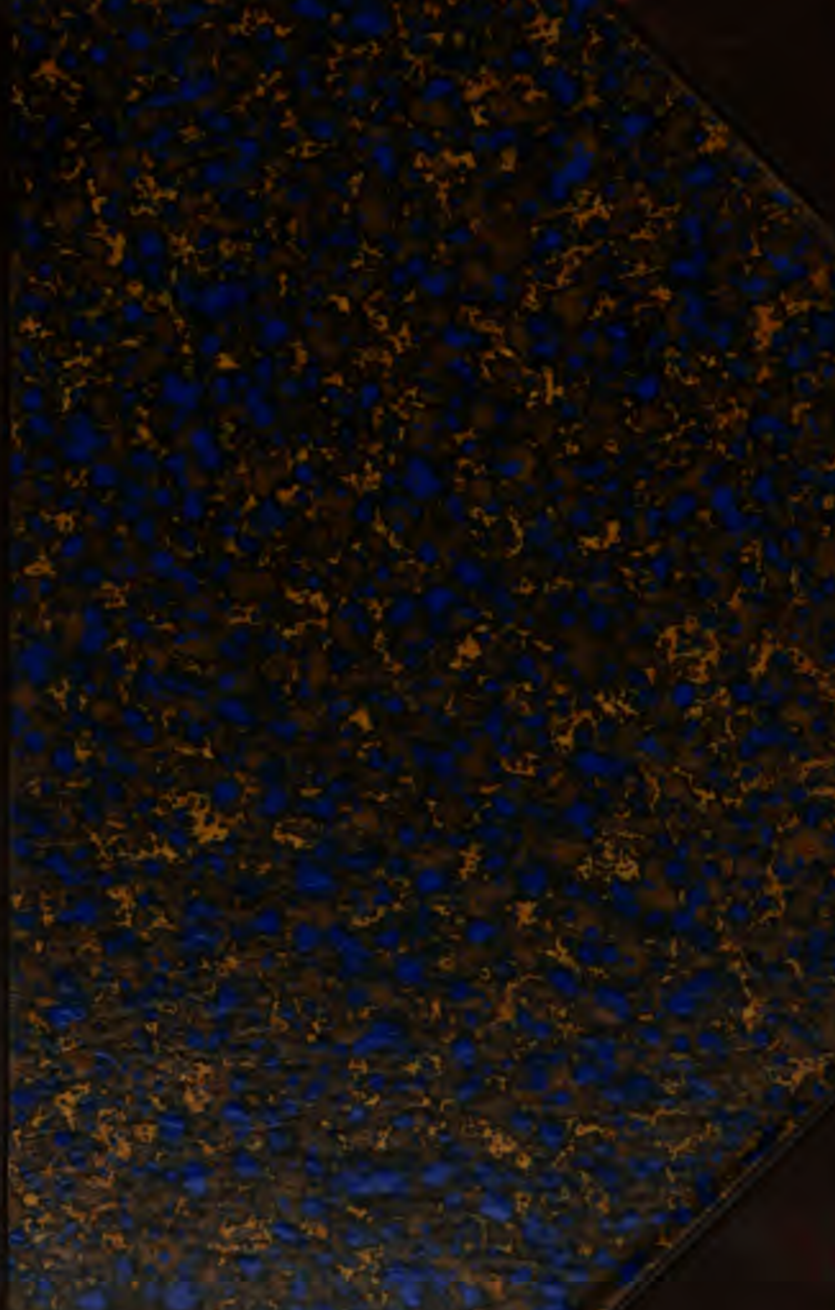

Julius E. Olson

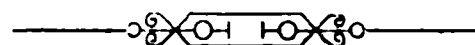
Oct. 1895

VESTER I BLAAFJELDET.

Vilhelm Krag.

Vester i Blaafjeldet.

Eventyrdrama i 4 akter.

BERGEN.
JOHN GRIEGS FORLAG.
1893.

PERSONERNE.

JO HØG.
MODEREN.
KAARE KVÆN.
JØDEN.
KJØBMANDEN.
FØRSTE RAADSHERRE.
ANDEN RAADSHERRE.
GREVEN.
TATERTØSEN.
PRINSESSEN i blaaberget.
DEN GAMLE KALL paa bergnabben.
KONNING HØST, i harlekinsdragt.
BIRKESTUBBEN.
TROLDKJÆRRINGEN.
PRESTEN.
Udraabere, markedsfolk, stemmer i mørket, smaa tusser, piger og kirkefolk.

FØRSTE AKT.

(Markedsplads. En mængde opstadsede og udstaferede boder. Bagenfor en gade med gammeldagse, rødgavlede huse, der alle er pyntede med løv og flag. I forgrunden tilhøire en bænk. Tilvenstre JO HØG, der ser taus paa det hele. — Folkestimmel og markedstummel.)

KJØBMANDEN.

Kom og kjøb! Kom hid og kjøb
alle mine gode varer!
Her har jeg et sølverstøb
viklet ind i silkesvøb,
og i denne lille æske
har jeg gjemt en trolddomsvæske.
Hvis du heraf lidt vil væde
rundtom støbets blanke bund, —

lar det staa en liden stund, —
straks er trolddomsvæsken rede.
Og naar du en torsdagsnat
smører det paa dine øine,
da blir synet aabnet brat,
og du ser alverdens løgne.

(Folk stimler om ham.)

JØDEN

(i boden ligeoverfor.)

Nei, godtfolk, kom hid, kom hid!
Visdomsværk fra Arilds tid!
Lykkespeile! Elskovsdraaber!
Ungdomssalver! Skjønhedskaaber!
Her har jeg kong Davids briller,
her en klokke, som er gild!
Der du ser, blot du den stiller,
naar din dødsdag komme vil.
Adgangstegn til himlens sal
underskrevet af St. Peder!

Godtfolk! Kom! Betal, betal!
Og I faar alverdens glæder!

(Folk forlader kjøbmanden og samles om jøden. Der handles.)

KJØBMANDEN

(springer over sin disk og henimod jødens bod.)

Det er løgn dybt i din hals,
hver en ting, du har tilfals
er det værste svineri,
gift og edderslam og —

JØDEN.

Ti!
Jeg skal hugge dig istykker!

KJØBMANDEN.

Du skal humpe om paa krykker,
jeg fordærvet snart skal slaa dig!

JØDEN

(springer over sin disk.)

Jeg skal hænge dig og flaa dig!

(De slaas. Folkesværmen fjernes.)

TO GAMLE RAADSHERRER kommer ind, sætter sig paa bænken tilhøire.

FØRSTE RAADSHERRE.

For et velsignet markedsveir idag.

ANDEN RAADSHERRE.

Og se, hvormange vaiende smaa flag,
og blomsterkranser over gavl og render
og søndagsklædte folk, hvor en sig vender,
og birkeløv i hver en takket tud! —

FØRSTE.

Ak ja, hvor herligt! Aa du gode gud,
kan vi vel nogensinde faa det bedre,
end som vi har det efter vore fædre!

(Byder snus.)

ANDEN.

Min lille bror! Idag vil alle glædes,
og ingen ønsker sig det anderledes!

KAARE KVÆN.

(er kommen ind under de sidste to replikker, nærmer sig og bukker.)

Undskyld, at jeg, som fremmed her i landet,
tillader mig at spør om et og andet.

FØRSTE.

Saa gjerne, unge vandrer! Spørg du bare.
Jeg mener sikkert, at vi kan dig svare.

KAARE.

Jeg kom herhid ad trange, sorte stræder,
der, mine herrer, er der ikke fest:
Der sidder sulten selv tilbords som gjest,
og sorgen høit i alle huse græder.
Der var ei livet stadset ud med pragt,
ei dagen gjøglet til med blomsterkranse,

der var ei gigespil og glade danse,
der gik ei glæden om i broget dragt. —
Der klaged kvalen kun med tusen tunger,
den sang, dér lød, var bare skrig paa brød,
der kaldtes lykken vanvid eller død
som en forløser fra den grumme hunger.
Kan I da sidde glad ved gildets bord,
kan I ei føle, hvordan jorden dirrer,
kan I ei høre, hvordan luften svirrer
af had og haan og hevnens hede ord?

FØRSTE.

Min unge ven! Du taler godt og mandigt,
om end din stemme er lidt barsk og raa
og dertilmed særdeles uforstandig,
en ræsoneren ganske i det blaa.

ANDEN.

Betænk engang, at vi, som landet styrer,
maa kjende landets ve og sande vel

langt bedre end de unge galne fyrer,
som kommer her og snakker for sig selv.

KAARE.

Hvor tør I tro det, I som intet ved,
om hvad der leves hist i kval og jammer,
mens I tilfredse paa jert lune kammer
kan leve aarene i ro og fred,
I folk, som sidder mæt i venneklikken — —

FØRSTE
(slaar hænderne sammen).

Men gud bevar's! Vi har jo statistiken!

UDRAABEREN
(fra baggrunden, fulgt af folkesværmen.)

Nu kommer greven, folk! Giv plads! Giv plads!

KAARE KVÆN.

Nu skal vi se, nu blir her mere stads!

GREVEN

(frem til forgrunden.)

Goddag, børnlille! Se, vi hilser Jer
og vil personlig være her tilstede.
Og nu i dette skjønne markedsveir
vil vi med Eder dele festens glæde.
Endskjønt vor høie stilling lægger baand
og fængsler os til arbeid, vil vi gjerne
bivaane festen, for at Herrens aand
maa lyse over Eder som en stjerne.

(Bifaldsmumlen.)

JO HØG

(for sig selv.)

Nei skulde en set slig en glimmer og pragt!
Hør bare, hvor sporerne klirre!
Se greven og følget i silkedragt
med sabel og sølverslire!
Og snudestøvle, og gule hoser!
Og fjærbusk i hatten! Og sløifer! Og roser!

GREVEN.

Lad os nu se Jer nationale dans
og høre lidt musik fra Eders giger.
Saa vil vi andre stille os i krans
og skue paa de dansende smaapiger.

(Bevægelse. Man ordner sig til dans.)

EN GUT.

Spillemand, spillemand, op fra din stol,
lad tonerne hoppe fra høitstemte strenge!

EN ANDEN.

Lad klinge, lad klinge fagot og fiol
og lad det saa gaa over marker og enge.

(De danser. Under det følgende falder mørket paa.)

GREVEN.

Og lad os nu tilsidst en sang istemme,
om hvor vi alle har det godt herhjemme!

MÆNDENE.

(synger).

Det var en vældig ridder,
en ridder i et land.
Han sad høit paa sin trone,
og saa mod himlens rand.
Ti monne alle vi smaafolk os glæde.

PIGERNE.

(synger).

Hans dragt var silkevirket,
hans sporer var af guld.
Og alle de smaapiger
de var ham tro og huld.
Ti monne alle vi smaafolk os glæde.

KOR.

Du store, gode ridder,
vor høie, ædle drot,

du sidde mange tider
og herske paa dit slot.
Ti monne alle vi smaafolk os glæde.

GREVEN.

Tak, tak I kjære! det var rigtig smukt.
Tilgiv at jeg mig nu alt fra jer skynder.
Lad mig nu se, at I med ærbar tugt
fortsætter festen, som saa skjønt begynder.

(Vil gaa. KAARE KVÆN træder i veien for ham.)

KAARE.

Tillad, o ædle herre, naadigst mig
at stanse Jer paa Eders høie vei.
Jeg vilde gjerne synge Jer en vise,
som jeg har hørt engang i fremmed land.
Og om I ikke ordene kan prise,
saa skal dog visen være ganske sand.

FØRSTE RAADSHERRE.

Ak herre, hør kun ikke paa hans stemme,
han er en høist ugudelig person.

ANDEN RAADSHERRE.

Han er ei hofmand, kan sig let forglemme,
og mangler helt al fin erudition.

GREVEN.

Mig synes Eders frygt helt uforklarlig.
Han ser mig ud lidt bisk. Men ei saa farlig.

FØRSTE RAADSHERRE.

Ak, naadig herre, laan os villigt øre!

GREVEN

(utaalmodig).

Syng trygt min ven! Og vi vil naadigst høre.

KAARE KVÆN

(synger).

Det var en deilig hane,
en hane i en gaard.
Han sad høit paa et gjærde
og gol i skjønnen vaar.
Ti monne alle de smaahøner klukke.

Hans dragt var silkevirket,
hans sporer var af guld.
Og hundrede smaa høner
de var ham tro og huld.
Ti monne alle de smaahøner klukke.

Da kom den sorte tater
alt med sin grumme kniv.
Han drab den skjønne hane
og tog hans unge liv.
Ti monne alle de smaahøner sukke.

Han stak den paa en stage
og stjal dens fjære blaa.
Smaatuppen hang med næbbet
og kunde det ei forstaa!
Ti monne alle de smaahøner sukke!

(Bevægelse blandt mængden.)

GREVEN.

Tak for din sang. Saavidt jeg kunde skjønne
var det en hyrdevise. Ikke sandt?
Ak ja! det minder mig om marker grønne
og hvide lam ved hyttetagets kant!

KAARE.

Jeg, Deres naade, tror det er en fabel,
hvad eller idetmindste en parabel.

GREVEN

(haanlig).

Saa han tror dét? Han synes at forstaa
slig poesi helt vel. Kom lad os gaa!

(Gaar med sit følge.)

FØRSTE RAADSHERRE.

Din lange tølper! Aa, din døgenigt,
som kommer her med alskens stygge skrøner
og synger greven for et smædedigt! —
Tænk kalde brave borgerfolk for høner —

ANDEN RAADSHERRE.

Tænk skjælde selve greven ud for hane!

FØRSTE.

Pas paa, min ven, at ei det blir din bane.
At komme her og gi sig til at tale, —
og slig en jypling uden skjæg paa hagen!

KAARE.

Hvis det, du nævnte dér, just er det gale
og dersom skjæggets vækst er hovedsagen,
bevars, hvor du vist da er klog og smuk,

for du har sandelig et ragg, som vilde
misundes af en gammel gjedebuk.

ANDEN RAADSHERRE.

Nei nu blir det minsandten snart for ilde.
Du skulde havt et svar af tørre næver!

FØRSTE RAADSHERRE.

Aa for en verden, hvori vi dog lever!

(De gaar arm i arm bort. Mængden fjerner sig under fiendtlig mumlen. Tusmørke; maaneopgang i baggrunden.)

KAARE

(ser efter dem).

Der rømte de alle. Naajaja, lad dem rende!
De faar sagtens tidsnok sin straf at kjende.
Der nytter ei trusler saalidt som grunde,
naar alle er mætte og tykke og sunde.

(Opdager JO HØG i forgrunden.)

Nei — hvem sidder der? Hvi flygter du ei
og render saa rapt som de andre din vei?

Jo Høg.

Aa jo, jeg har hørt paa de ord, du har talt,
og skjønner, at meget er slet og galt.
Men lidet jeg endnu tilbunden forstaar,
og meget jeg end ei at fatte formaar.
Se nedover gaden! Saa gildt og saa rigt!
Det er som et eneste deiligt digt.
Se — kranser og tæpper med brogede sømme; —
det er som at vandre i vaagne drømme.

Kaare.

Ja — dekorationen er ganske bra —
især naar en kommer et stykke ifra.
Men kom skal jeg føre dig bagenom,
og saa skal vi siden faa høre din dom.
Du siger, her er som i drømme at vandre
som Soria Morias blankeste sal; —
snart skal du se drømmen sig sælsomt forandre
og blive til lysvaagen, ynkløs kval.

En skjøge er livet. Med pudder og sværte,
bemalet med sminke i overflod.
Og elsker du hende med jublende hjerte,
da vil hun forgifte dit brusende blod.
Nu tager vi listelig masken af hende,
saa skal hun dig aldrig mer lokke og blænde.

(De gaar.)

JØDEN og KJØBMANDEN kommer snigende ind.

JØDEN.

Ja som jeg siger: Det er ikke rigtig
at leve i slig usamdrægtighed.
Og som du skjønner, er det saare vigtigt
at drive vor geschäft i ro og fred.
Paa sterke fødder staar ei vor forretning
og ærlighed just ei principet er.
Men — herregud — jeg hylder nu den sætning:
Vi ere alle skrøbelige ler!

KJØBMANDEN.

Og derfor skal vi altsaa begge to
frit lade pakket hos hinanden kjøbe
og ei forstyrre mer hinandens ro.
Men fremfor alting maa vi ikke røbe — —

JØDEN
(farer sammen).

Hys!
Jeg synes høre mennesker derinde.

KJØBMANDEN.

Ja, det er kanske sikrest at forsvinde.
(Vil gaa.)

JØDEN.

Men først et ord: Vi lover fra idag
at leve enigt uden kiv og klammer.

KJØBMANDEN.

Her er min haand: Det er en æressag.

JØDEN.

Saa kan du fakke alle smaa madammer.

KJØBMANDEN.

Og du smaapiger faar i dine klør!

JØDEN.

Saa lar vi hvermand feie for sin dør —

KJØBMANDEN.

Og hvermand karre til sin egen gryde.

JØDEN
(frydefuld).

Aa Jemini, hvor vi skal pakket snyde!

KAARE KVÆN og JO HØG vender tilbage.

Kaare.

Ja nu har du følt det med hver en sans
og set det med egne øine,
alt flitter og gjøggel, hver klud og hver krans
er blændværk og hyklende løgne.
Men lykkelig den, der kan lulles i drøm
og sove fra livets kummer,
kan drive paa viljernes brede strøm
i evig, smilende slummer.
Ti dét er just kvalen: at kjende sin kval
og længes i haabløs kvide.
At vide man lever i skyggernes dal
med længsler mod livsfylden lide.
Se derfor just er det, jeg aldrig mer vover
at vække de sjæle, der drømmer og sover.
— Og derfor, Jo Høg, vil jeg føre dig langt
fra steder, hvor mennesker bygger.
Der ligger et kongsslot saa fagert og blankt
i eventyrfjeldenes skygger,

det skinner i kvælden som isgrøn bræ
mod vester, hvor sol gaar tilhvile,
bygd af krystaller og blomstrende sne,
soltændte guldfløie gnistre og le,
og ruderne straale og smile.
Loftet er høit i den blaanende hal
og dirrer af fuglenes kvidder.
Og inderst derinde i havblank sal
høit paa en trone af blegrød koral
eventyrdronningen sidder.
Did fører jeg dig gjennem stille veir
i maaneskinsnætter og stjerneskjær.
Paa solefaldsskyernes rødmende vinger,
paa rythmer, der underlig vugger og klinger.
Paa midnattetaagernes hvide bryg,
paa fjærhammers susende svaneryg,
gjennem ild og hav, over vidder og vande,
saa sjørokkets tunger skal slikke din pande.
Som sagtelig sus gjennem blomster og krat
paa døgnfluevinger en juliblød nat.

Jeg tar dig ved haanden og leder dig frem
og fører dig til dine længslers hjem.

JO HØG.

Men langt herifra bagom fjeld og tinde
lever en enslig, graahaaret kvinde;
og hun, Kaare kvæn, er min gamle mor,
og hun er mit kjæreste her paa jord.

KAARE KVÆN.

Nuvel, far saa indom din gamle mor.
Jeg sømmer min sadel med gyldenfor
og gangeren snøfter og manken flommer
og lyser som brændingens flagrende braat,
saa rider jeg mig i den blanke skjærsommer
til drømmenes blomsterblaa kongeslot.
Men naar saa min hingst for din dør blir styret,
hvad saa —?

JO HØG

(jublende).

Saa ind i solen og eventyret!

(De gaar).

(Tæppet falder.)

———

ANDEN AKT.

(Fattig husmandsstue. Aften. Halvmørke. Ild paa peisen. Stormbyger under hele akten.)

MODEREN
(sidder og steller med nogle klær, nynner.)

Nu skrider dagen under
og natten vælder ud.
Bevar os alle stunder,
o store Herre Gud!
Nu drager lys af lande
og natten bliver sort,
og mørkets dybe vande
udgaar af himlens port.

(Kort pause, hvorunder vinden piber.)

Gud give, han kom snart! Stormen tar til,
i saadant et vejr er det let at gaa vild,
og snart at ta fejl af vejen.
Og da staar helsen og livet paa spil,
for saa ligger vide hejen
milevis indover, mørk og fæl,
og da kan én falde og slaa sig ihjel,
gaa sig i berg og søkke i myr,
gjækkes af vætter og vilde dyr. —
Aa, Herren bevare gutten!
Og saa maa en sidde og bøde hans brog,
har ikke nogen at sende og lede!
Det er vondt, at være slig gammel krog
og bare sidde i angst og bede.

(Et langt raab høres udenfra.)

Jøs, for et skrig!

(Til døren.)

Hej, Jo! er det dig?
Jo, kom her! Det er mor, det er mig!

(Lytter. Lukker døren og sætter sig under det følgende.)

Aa nej, det var lommen. Det var ikke Jo. —
Men én véd saamen snart ikke, hvad én skal tro.
Slig skriger det altid hver uvejrskvæld,
og saa, naar en sidder saa'n rent for sig selv
og hører det rare, som laater og lyder,
saa blir en saa fælen og isnende kold
og ved ikke, hvad det betyder.
En tror, det er skrømt og alleslags trold,
som lusker og ladder paa hoser om stuen,
som tuder i piben og pusler i gruen. —
Aa ja, san! Det er saamæn ikke saa grejt
at være saa skral og gammel,
og det er saa mangt, som er ondt og lejt,
naar én er sligt kummerligt skrammel.
Men alt faar nu være saa skralt, som det vil,
naar bare min gut kunde slippe
at traske omkring i sligt rygende veir,
med skræppe og nisteknippe.
Aa ja, den gutten! Han længes saa langt
og vide fra morens hytte, —

og her er jo ogsaa saa smaat og trangt,
en faar bare sprækkerne dytte.
Men unggutten er sig nu altid lig —
jeg tror det maa ligge i kroppen. —
Bor han i dalen, da er det nu slig,
han støtt vil til tindetoppen.
Og frem vil min gut. (Smaaleende.) Skal rigtig tro
hvor højt han nu mener at kave.
Igrunden saa er han nu snil og god
og værd baade kappe og krave.
Aa, herre min gud, om saa kunde ske!
Tænk, gutten paa prækestolen, —
og om jeg leved, og fik at se
ham staa der i præstekjolen.
Og tænke sig, naar jeg skal dø, om han
stod hos og holdt mig i haanden,
og talte til mig om himmerigs land,
imedens jeg opgav aanden.

(Eftertænksomt.)

Tro, det er rigtigt at tænke paa sligt, —

bare det ikke er syndefuldt digt.

(Sukker.)

Ja, da faar han hellere kjøre i kjærre
og bo her i stuen som far hans før ham,
blot han ej farer med synd og skam,
bare han holder sig trutt til Vorherre.

JO HØG.

(kommer ind af døren i baggrunden. Rejseklædt. Sætter skræppe og stav ifra sig).

Gudsfred og godkveld! Hvor staar det til her?

MODEREN

(imod ham).

Aa nej, min gut! Herregud er du der!
Aa, gudskelov du er kommen!
Jeg har rigtig været saa bange inat,
for ude fra flyen lød skrig og skrat;
det var vist den fæle lommen.
Men nu skal vi to ha det rigtig godt.
Træk tøjet af, — Jøs, hvor det er vaadt!
Jeg faar lage kaffen din skoldende hed,

saa at du faar varme i kroppen,
og nøre paa peisen med tyri og ved
og sætte frem bollen og koppen.
Fortæl saa, hvadsom du har set og hørt
rundtom i dalernes kroger.
Imens blir tøjet dit godt og tørt,
og kaffen snurrer og koger.

Jo.

Aa mor, jeg har faret saa længe og langt,
og endnu længer endda.
Og jeg har seet saa meget og mangt
hvor jeg for til og fra.
Aa ja, du kan tro det er rart for mig
at komme fra verden tilbage.
Tænk mor, nu sidder jeg lunt hos dig;
alt er som i gamle dage:
Dragkisten staar bagom stuedør,
og der er jo kubbestolen,

og du gaar omkring saa ganske som før
og steller i verkenskjolen.

MODEREN.

Aa ja, her hænder jo just ikke stort,
og kjolen faar en jo slide.
Men kjære, kom nu og sæt dig hidbort
og lad mig lidt nyt faa vide.

JO
(sætter sig ved siden af moderen).

Jeg er saa glad ved at sidde hos dig
og høre din kjendte stemme.
Herregud, hvorfor gik jeg den lange vej,
her har jeg dog ligevel hjemme!
Du gamle mor, jeg tror nu som saa,
vi to har det bedst tilslutten.
(Ser paa hende.)
Men mor, hvor du er blit gammel og graa — —
(Kort pause.)
Her har du den stygge gutten,

nu er han mødig paa sind og fod; —
han vandred for lykken at finde.
Og gutten, mor, fandt kun en markedsbod
prydet med prunkende tinde.
Det marked, du, det har glimmer nok
og fuldt op af markedsløjer,
og mangen en hujende gjøglerflok
rundt om i gaderne støjer.
Det blænder øjet den første gang,
en gaar rent fra vet og sanser!
Hej, hvor der bruser musik og sang
og bugner af blomster og kranser,
det gnistrer af smykker, det laver af guld
og sølvstukne silkeflige,
og staden er myldrende, glittrende fuld
af folk fra hvert land og hvert rige.

MODEREN
(slaar hænderne sammen).

Aa nej da, du!

Jo.

Der sælges der alt:
aa — kjærlighed, ære og lykke.
Og alting skal være af bedste gehalt
og ægte, hvert eneste stykke.
Og nu er det saa — efter gammel skik,
efter markedets brug og vandel,
at kræmmerne, hver i sin egen butik,
vil eie al markedets handel.
Og gaar du til én, ja da kan du tro
de øvrige kræmmere skjælder:
„Pas dig! Hans haand er jo djævelens klo,
ser du da ej, der er hov i hans sko?
Hans ting er fra helvedes kjælder.
Men kom du til mig! Thi alle som var,
og alle som er og som bliver,
kommer de ikke til min bazar,
da skal de spiddes, den sag er klar,
paa bøddelens længste kniver.“

Naa ja. Der er mangen en, kan du tro,
som lever saa bra derinde.
Men paa d e t marked fandt ikke Jo
det store, han prøver at finde. —
(Rejser sig og gaar langsomt bort over gulvet.)

MODEREN.

Jøsses, det var da et syndigt pak!
Hvor slap du bort uden flænget frak?

JO.

Jeg mødte en kvæn der sildig en kvæld,
han førte mig bagved og viste mig selv,
varerne var bare mugg og skrod,
slottet en opstadset pakhusbod,
og deres prunkende silkekapper
sømmet ihob af klude og lapper.
„Men hør,“ han sa, „vil du være med mig,
saa skal du vel faa dig et rige
som ikke ligger ved alfarvej,
men hvorhen saa mange hige.“

Jeg svarede ham: „Jeg vil først hjem til mor
som sidder i stuen og venter.“
„Nuvel,“ han sa, „lad det være et ord,
snart kommer jeg did og dig henter.“

MODEREN.

Maa du igjen ud paa langvejsfærd?
Jeg trodde, jeg fik dig beholde.
Men hør, du har saaminsandt ikke klær
og nætterne nu er saa kolde.

JO.

Aa, klærne tænker jeg klarer sig nok,
har en først kraft og en jernpigget stok.

MODEREN.

Længter du atter mod verden ud,
saa faar du drage, min eneste gut.

JO
(hen til moderen).

Var jeg herhjemme, da længted jeg frem,
frem til dalen og bygden og byen.
Men var jeg derude, da længted jeg hjem, —
hjem til stuen og fjeldet og flyen.
(Lægger hovedet i hendes fang.)
Var jeg herhjemme, da vilde jeg gaa
ud gjennem fremmede, sollyse grænder, —
udover alle de bjerge blaa
mod vester, hvor verden ender.
Kom jeg didud, paa den fremmede jord,
stod jeg som tiest forladt og alene,
ønskede bare, jeg sad hos mor
hjemme paa tunets stene.

MODEREN.

Jo, min gut, jeg skal holde dig i fang,
aldrig skal du høre mig klage,
vugge dig og bysse dig og synge dig en sang
som i dine barndomsdage.

(Synger, vugger Jo i takt.)

Og det var sig en liden gut,
liden gut,
vilde han vandre i verden ud,
verden ud.

Vandred han baade i dag og aar,
dag og aar.
Sindet og foden blev syg og saar,
syg og saar.

Vandred han vide om al den jord,
al den jord.
Verden derude er kold og stor,
kold og stor.

Verden derude er kold og stor,
kold og stor.
„Nu vil jeg atter hjem til min mor,
hjem til mor.“

KAARE KVÆN
(fra baggrunden).

Godkveld i stuen! Jeg kom nok vel snart,
men ikke det skader at skyde lidt fart.

(Nærmere.)

Haahaa! her er nok familjefest,
hvad eller en anden slags løjer.
Undskyld, jeg er nok en ubuden gjæst,
det er bedst, jeg mig bort forføjer.

MODEREN.

Er du først kommen, saa faar du ta sæde.
Det var fælt, om vi jaged dig vildsom ud
over flyen i kvæld i sligt uvejr og væde. —
Det er kristenmands pligt og bibelens bud.
Sæt nu ifra dig din skræppe og stav,
og slaa dig saa ned her ved peisen.
Løs paa trøjen, tag skoene af,
du kan være træt efter rejsen.

KAARE KVÆN.

Aanej, det var ikke meningen, det!
Jeg kom ikke hid for at sove.

(Til Jo.)

Jo Høg, vi skal vide i nat, skal du se,
langt over hejer og skove.
Inat maa du komme, saasandt du vil med
og vinde dig lande og riger.
Snygt maa vi vandre og langt afsted
endnu før solen stiger.

MODEREN.

I nat i sligt et forfærdeligt vejr?

KAARE KVÆN.

Det ska'r ikke, naar en har tykke klær.

MODEREN.

Inat, da alting er tykt og svart?

KAARE KVÆN.

Du fejler mor, det er stjerneklart.

MODEREN.

Ja, men der er tusser og trold, som lurer
bag hver en sten og rundt alle træer,
der er skrømt og satans styghed, som burer
opifra tjern og fra vidjekjær.
Det er mangt, som følger dig bag i ryggen,
tusler i maanelys, tasser i skyggen, —
aa gutten min, gaa ikke med inat!

JO.

Jeg vil ikke gaa ifra dig min mor,
om jeg faar eje den vide jord,
om selveste kongen i krone mig henter
og frister mig med alle verdens jenter.

KAARE.

Hør nu, mor! Og Jo, vær lidt mandig.
(Til moderen.)
Gutten der kan ikke hænge bestandig
ved dine skjørter i stuen hjemme, —
det gjælder i verden at holde sig fremme.

Nu byder jeg gutten den største glans,
herredom vidt over land og bølge.
Alting skal føje sig let som en dans,
bare inat han vil komme og følge.

JO.

Men kan vi ej vente?

KAARE.

Nej, straks nu inat.
Lad se, Jo Høg, du er kar for din hat!

MODEREN.

Kan du da skaffe ham kappe og krave?

KAARE.

Aa, — jeg kan faa ham til bisp og til pave!

MODEREN.

Du skal ikke ta din mund for fuld.
Bare en kunde paa halvparten lide.

KAARE.

Mor — du kan stole paa mig som paa guld.
Bisp! Og uden at stræve og slide.

MODEREN
(til Jo).

Ja, da faar du fare med herrens fred, —
jeg har ej stort mere at give dig med.

JO.

Men hvem skal saa hente til gryden vand
og spikke dig tyri og næver,
og hvem skal sætte din træsko istand. —

MODEREN.

Aa pyt san, naar bare jeg lever
oppe paa fjeldet i fred og ro,
mener jeg altid jeg skal være god
for at klare mig brav alene.

JO.

Men hvem skal saa brøjte dig stene
og stelle og flikke paa murens spræk.
Du ved jo, du ikke har godt af træk,
helst nu om høsten, da kommer jo gigten,
og hjælpe sin mor er jo sønnepligten.

MODEREN
(gaar og steller).

Aa, kjære gutten min! Snak om en ting —
— se her har du søndagstrøjen. —
En skal ikke glane paa fuglens ving
til selve fuglen er fløjen.

KAARE.

Nu taler du klogt, mor, og ikke som før.
Se saa — jeg skal hjælpe at snøre din bør.

MODEREN.

Se her er din vest og din søndagsbrok,
— det var bra, den blev færdiglappet —

og her i klædet min salmebog
med sølvspænder sammenknappet.
Den fik jeg for længe siden af far,
den tiden, jeg gik og læste.
Det er nu den kjæreste tingen, jeg har,
men tag den. Jeg kan det meste.

Jo.

Tak skal du ha. Og farvel min mor.
Jeg skal nok komme tilbage,
naar jeg er bleven berømt og stor, —
da skal det bli stolte dage!
Ej skal du længere bo i sligt kot,
men vidt over bygden skal skinne
et højt og glittrende fagert slot
med guldforgyldt hane og tinde.
Der skal du sidde paa højsædesstol,
og jeg skal staa ved din side;
klædt skal du være i sidenkjol
med kniplingsmansketter hvide.

Og tusene terner skal trippe omkring,
og alle dit vink skal lyde,
og alle skal gjøre den mindste ting,
som du dem lyster at byde.
Og jeg skal staa hos dig — berømt og stor —
og raabe for alle vinde:
„Saa god og saa snil som min gamle mor
var aldrig en jordefødt kvinde." —
Farvel da! Farvel og hav tak for alt.
Gud signe dig, indtil vi sees! —

(Jo Høg og Kaare kvæn gaar. Moderen følger dem ud. Scenen staar tom et øjeblik. Derpaa kommer MODEREN alene tilbage, gaar omkring, steller og retter mekanisk paa stolene. Sætter sig saa ved bordet med haanden under kind og synger sagte og som i tanker.)

Os verden ej kan baade,
gi'r stene kun for brød.
O, for din store naade
og for din bittre død:

Giv alle trætte slummer
og alle sjæle fred.
Udsluk vor sorg og kummer
i hvilens evighed.

(Under det sidste af salmen falder tæppet.)

Sceneforandring.

Solklar dag indpaa heien. JO ligger i lynget.

Mod Blaafjeldet vester! Snart bærer det did
paa store, prustende foler.
Veien er sollys og bred og vid,
saa kommer vi frem ved solefaldstid,
naar tusene slotsruder straaler.
Folen er duget med silketøi,
og sølvtraad er flettet i manen.
Slotsgavlen skinner saa hæv og høi,
prydet med prunkende gyldenfløi,
og kvældsvinden snurrer med hanen.
Vagten raaber: „Hvem rider vel der,

saa fort, nu mens dagen helder?"
Jeg svarer tilbage: „Hei vagt, i gevær!
Blaafjeldsprinsen Jo Høg er nær,
se til, du med hæder ham melder."
Snarlig han træder i salen ind
med svaiende fjær paa hatten.
„Godkvæld, prinsesse, du skjønne kvind,
godkvæld min kjærest med rosenkind, —
min elskte paa somre atten.
Godkvæld min eneste bedste ven,
jeg har længtet i aar og i dage,
jeg vandred mig mødig i læg og lænd,
jeg solgte min sjæl for at komme herhen,
og aldrig jeg vender tilbage."
Og stolt hun reiser sig, høi og hvid,
op fra sit bløde sæde:
„Min brudgom, min brudgom, kom hid, kom hid,
her i mine arme her ender din strid,
her finder du hvile og glæde."

TATERTØSEN
(synger langt borte).

Hei gut, hvis du vil ha mig.
hei gut, saa kan du ta mig!
Det leger i hugen som solskinsveir,
og varm er nu barmen som rypens fjær.
Syttende somren jeg fyldte ifjor,
fanden tog far min og død er min mor.
Kom saa og vær med mig.
indtil du blir kjed mig.

JO
(ser derhen, hvorfra sangen kommer).

En jente, som springer gjennem myr og krat,
vilter som viddevinden.
Svart og liden og myg som en kat
og haaret i flagr rundt om kinden.

TATERTØSEN
(synger nærmere og nærmere).

Hei gut, hvis du vil ha mig,
hei gut, saa kan du ta mig.

I aaren min rinder der taterblod
og spænstig som renen er jeg paa fod.
Guldlyng jeg fletter om haaret i krans,
kom og vær med mig til Sanktehans!
Da kan du gaa fra mig,
holder du ei af mig.

TATERTØSEN
(ind).

En kar midt paa heien! nei nu blir her spil!
Kom saa da gut, jeg er yr og vild!
Mener du ikke, jeg har sprunget mig hed
og danset mig i hugen galen.
Men tror du jeg er træt? Hei, kom og dans med!
Her er rummeligt nok her i salen!

JO.

Hvad er du for en underlig tomset én?

TATERTØSEN
(med hænderne i siden).

Hvad er du for en søvngrætten stabbesten?

JO.

Hvad er du for én, og hvor kommer du fra?

TATERTØSEN.

Jøsses bevars, hvor du spørger da!
Hvorfra jeg kommer, og hvor jeg skal hen?
Spørg ligegodt bukken i vildeste rend
og renen, som gaar over bræen.
Kanske du faar noget svar af den,
naar den suser henover sneen?
Men hvem jeg er, skal du vide, Jo Høg:
Jeg er en, som kan brydes med ulve,
kan staa udfor fonnen paa ski som en røg
saa støtt som paa stuegulvet.
Vidden er mor min. Den ammed mig op,
dens vind jager hvast gjennem blodet,
den gjorde mig smidig som rypens krop
og vild og urolig i hodet.
Den gav mig en tandgar, Jo Høg, se her!
den kan bide dig tilblods i nakken,

og hænder, brunet af sol og veir,
som kan binde dig og bænde dig i bakken.

(indsmigrende)

Men holder du bare lidt af mig, Jo Høg,
da kan nok det solbrændte nævepar stryge
sorg ifra pande og smerte fra mund,
og armene aabnes i samme stund
til favnetag kjælende myge.

JO.

Kan du vise mig veien til Blaafjeldet, jente?

TATERTØSEN.

Nei, — men jeg kan skyde gaupe og glente.

JO.

Er du prinsesse i berget det blaa?

TATERTØSEN.

Nei da — men jeg kan hugge og slaa,
er lensmanden efter dig, saa kan jeg trolle,

kværve syn og sans, gjøre strøm imod,
lægge sott i krus og giftslam i bolle,
sætte skrømt i sind og stemme for blod
— alle de ting, som du fordrer af mig,
bare, bare du holder lidt af mig.

JO.

Stakkars dig, tøs, og stakkars os to!
Jeg har langt afsted og maa videre frem.
Tror du, jeg kan sidde her i ro,
tømre dig hus og bygge dig hjem?

TATERTØSEN.

Vi tømrer det sammen, jeg vil hjælpe med.

JO.

Mener du saa, jeg fik ro og fred?
Hver kvæld vil det banke paa dørens stok:
„Jo Høg, Jo Høg, du kjender mig nok.“
Hver kvæld vil det sukke og graate i gruen:
„Jo Høg, Jo Høg, kan du sidde i stuen; —

Jeg har ventet paa dig i de lange dage
vester i Blaafjeldets blanke borg,
mit øje er sløvet af graad og klage,
Jo Høg, hvi voldte du mig slig sorg?“

TATERTØSEN.

Kjender du sikkert til veien frem?

JO

(under de foregaaende replikker gaar solen ned. — Rød luende uvejrsbelysning).

Mod vest, mod vest under bræens bræm,
vest over vidden, hvor sol gaar ned,
der ligger slottet med gavl og tinder
i endeløs lysende straalefred.

TATERTØSEN.

Men er du saa sikker, at ei det svinder,
naar dagen rinder og sol staar op,
og ved du saa vist, det er bygd paa en klop
og ikke er skodde og taagedunster
hvad eller drivende nattedis,

som gjækker og gjøgler ved fandens kunster?
Og er du saa vis paa, prinsessen lever
og ikke er vildring paa et slags vis?

JO.

Fordi om en ikke har tat det med næver,
fordi om en ikke —

TATERTØSEN.

Ja, snak du kun!
Det kan synes godt nok en liden stund.
Men kom det til stykket, da blev det nok skralt,
om én hørte paa alt baade sandt og galt.

JO.

Aaja, det er vel og bra, hvad du siger,
men jeg faar nu friste at fare didbort.
Brister saa slottet, naar natten viger,
blir hele verden saa øde og sort.
Jeg gik ifra alt, jeg har kjært paa jord,
for Blaafjeldsslottet at finde.

Jeg gik ifra stuen og gamle mor
for alting at tabe eller vinde.
Jeg er lei af at føre det skrale liv
dernede paa dalens helding.
Hellere leve i krig paa kniv
end vasse i hverdagsvelling.
Kanhænde jeg feiler, og du har ret,
kanhænde jeg narres, — men ligefedt:
Der er mere liv ved at brydes med bjørne,
end at sidde og sture i stuens hjørne.

TATERTØSEN.

Nuvel da, Jo Høg, og mærk hvad jeg siger,
jeg selv er prinsesse i Blaafjeldets riger.

(Peger opad.)

Deroppe ser du det blaanende tag
af fineste fløielsklæde,
og prydet med smykker af alle slag
og ildrøde fryndser dernede.

(Peger indover.)

Se indover hallen! Saa lavende fuld

af stads og skinnende stene,
af gilde søljer og ildrødt guld
hængt over stubber og grene.
Vor seng er redet os, hvor du staar,
paa hynder og bolstre bløde,
og vidden har pyntet vor kongegaard
med kranse og blomster røde.
Tunet er stort og hallen er høi
og spillemænd yrer tilhove:
svarttrost og snipe og rype og røi
kommer fra dybe skove.
— Krig vil du ha, og din kniv vil ha blod —
— sligt sømmer sig for en konning —
Nuvel, Jo Høg, det er bra du har mod,
ifald du vil vinde din dronning.
Vinteren ejer saa haard en haand,
som ikke er let at bøje,
baster sindet med barkede baand
og stinger dig gjennem din trøie.
Natten vil skabe sig om til en fugl

med store kulsvarte vinger,
fare omkring dig med lange ul
og skrige, saa ekkoet klinger.
Vargen vil luske omkring din dør,
snuse om tærsklen og tude,
skrabe paa væggen med hvasse klør
og slikke blodgrisk paa rude. —
Men trygt skal du hvile dig her i min arm
— saa lad bare ulvene tude —
jeg skal kysse dig hed, jeg skal favne dig varm
og stænge din vinter ude!

JO

(ser paa hende og tar hende ind til sig.)

Min lille deilige tatertøs
med luggen ravnsort og flagrende løs,
min myge, bævrende rypeunge,
som har en saa gammelmandskløgtig tunge,
Blaaslottet ligger der langt mod vest
og skinner blankt under bræen.

Lad skinne, lad skinne! nu mener jeg mest
jeg følger med dig til kveen!
Jeg vil ikke ud, jeg længes ei frem,
det er som al sorgen hviler.
Hos dig er mit kongsslot, hos dig mit hjem,
naar bare du, vennen min smiler.
Mit hjerte bøier sig dit imod,
jeg vil ikke videre vanke.
Du ejer min længsel, mit liv, mit blod,
du ejer min sidste tanke!

KAARE KVÆN
(kommer frem i baggrunden).

Haa haa, Jo Høg! Du er pokker til kar!
Længter du alt mod bygden?
Nys du som Blaafjeldets prins dig bar —
er det slig du stævner mod høiden?

JO.

Jeg er ingen prins, jeg er bare en gut,
jeg vil holde mig der, jeg har hjemme.

KAARE.

Nei hør nu Jo Høg. Nu faar det bli slut,
nu faar du det kjærringsnak glemme.
Eller kanske du vil, jeg skal gaa afsted
og fordre din lysning hos presten?
Det koster tre mark og en skjænk atmed,
Saa gaar det nok glat med resten.
Paa vejen slænger jeg indom hos Mads
og ber ham saa tyndt om at gi dig
høit op i berget en rydningsplads,
saa livet saavidt hænger i dig.
Pyt san! Gi slottet fra dig da, mand,
og bli saa en træl som de andre.
Aa, den er deilig, den hjemlige strand,
ak ja, lad os alfarvei vandre!
Gi slottet fra dig! Langt fagrere er
det at slide med fattigmandskrammel,
at brøite i stenrøis og hugge dig trær,
bli udslidt og skral og gammel.
Og naar saa din viv blir tilaars og styg,

saa skal vi ei derom snakke,
og knækker saa slidet en dag din ryg,
saa skal vi kun Herren takke:
„Ingen skal løse de hellige baand,
som Herren i visdom bandt sammen.
Fred med Jo Høg og hans salige aand,
nu er han en engel. Amen!“

TATERTØSEN.

Du skal gaa med dig, skal du, din arge fant!
Alt det, du siger, er syndigt tant,
digtet isammen af uligt og ligt —
Jo! — du skal ikke høre paa sligt!
Kom og vær med mig saa længe du vil.
— Jeg skal stulle og stelle og stræve,
jeg skal være saa flink, skal du se, og saa snil
og gjøre hver ting, du vil kræve.
Ved kveld skal vi sidde i ly for skrub
saa trygt ind i sæterstuen.
Jeg skal nøre paa varmen med furukub,

og lyst skal det bli indi stuen.
Jeg skal lette dit arbeid og mildne dit stræv,
jeg skal synge og tralle de muntreste stev
og bøde dig broken og luen..

KAARE.

Hold mund, din svarte landeveistøs.
Vil du bare se snarest at pakke
dig op, hvor du kom fra, i ur og røs
og ei komme her og snakke.
Kom saa tilbage til næste vaar,
naar vi vender hjem fra færden,
hvis du til den tid faar kjæmmet dit haar
og seet dig lidt om i verden.
Vil du, Jo Høg, vælge tøsen eller mig.
At eller fram gaar nu sikkert din vei.
Enten maa du vælge dig stuen og kottet
eller du kan følge til Blaabergslottet.
Enten maa du trælle som en hest ned i bygden,
hundses af Ola og sparkes af Mads,

leve og dø paa en husmandsplads —
eller stævne mod slottet i høiden.
Hører du, Jo! Hvad vælger du? — svar!
Jeg har braahast ikvæld, saa jeg ber dig, vær snar.

JO.

Du faar ikke graate mere, du smaa,
jeg maa nok fare til berget det blaa.
Kvænen har ret. Jeg tør ikke hvile,
jeg faar hverken rist eller ro i mit sind,
før jeg ser slottet med sol om tind,
om saa bag tusinde mile.

(Tatertøsen synker om.)

Farvel, du smaa! Det er tungt nok nu,
men jeg mener, det blir bedst for os begge.
Jeg tror forsandt, at heller ej du
kan trives bag fire vægge.
Farvel og Guds fred. Vi træffes ej mer,
for sidste gangen jeg kanske dig ser.

KAARE
(med haan).

Ak, du er blød som en liljevaand
og fin som en kjælende jomfruhaand.
Det sind er rent som en seljefløite,
der lyder for hver og en tatertøite!
Men nu maa det gaa over sten og stok,
jeg synes, vi har snakket her længe nok.

(Begge gaar.)

TATERTØSEN
(reiser sig — aftenlyset falder om hende).

Jo Høg, Jo Høg, Gud hjælpe dig, Jo Høg!
Aldrig saa finder du Blaafjeldet!

(Tæppet falder.)

TREDJE AKT.

Slotssalen i Blaafjeldet. Fantastisk og med glødende lys og farver. Dansende og syngende piger. Tilhøire PRINSESSEN og JO HØG paa en divan i form af en umaadelig, blaa blomst.

PIGERNE

(danser og synger).

Glans og glæde,
knop og kvæde,
prins, vil du dansen træde?
Tonerne mylrer i svaiende tridt,
gynger sig og slynger sig imellem dine skridt,
synger gjennem blodet og nynner i dit sind:
Prins, vil du træde i jomfruskaren ind?

(Danser. Paa et vink af prinsessen trækker de sig tilbage.)

(Musiken høres svagt under det følgende.)

PRINSESSEN.

Hvi tier du prins Jo, og hvi skuer du ned?

JO

(som vækket af tanker).

Blændet er mit øje af jomfrudansen hed!

PRINSESSEN.

Hvad tykkes dig om alt her i berget det blaa?

JO.

Fagrere skue jeg aldrig før saa.

PRINSESSEN

(ind til ham).

Sig mig, er jeg ogsaa efter din hu?

JO

(ser paa hende, stryger hende over haaret, langsomt).

Deilig — deilig — deilig er du —

PRINSESSEN.

Men hvorfor er aldrig et smil paa dit kind?

JO.

Prinsesse, der gnager en orm paa mit sind.

Der sidder en djævel her tæt ved mit øre,

som griner og spotter. Og altid maa jeg høre.
Kaare er væk, han rømte, den skarv!
Men djævlen derinde fik røsten hans i arv.
Hvergang det bruser med glæde i mit blod,
kommer han frem med sin hestefod.
Sidder jeg og ser paa din hvide haand:
„Bind Eder sammen med bast og baand,
ligevel dratter nok hele slottet,
du vaagner af drømmen derhjemme i kottet.“
Stryger jeg nedad dit guldblanke haar —
saa ler han og hvisker: „Bi etpar aar!
Hvad tror du, der da er igjen af det hele?
Tre favne jord og knokkelmandskrud,
og saa etpar raadnende kistefjæle —
det er din unge, deilige brud.“
Kysser jeg dig paa din duggfriske mund:
„Vent lidt, prins Jo, ja vent blot en stund —
de læber, som nu er saa friske og røde,
snart ligger de stivnede, kolde og døde.“

(Hodet i hendes skjød.)

PRINSESSEN
(lægger armene om ham).

I armenes vugge, den varme, hvide,
der skal du glemme din kummer og kvide.
I øjnenes brønde, de dybe, sorte,
synker din sorg og svinder, blir borte.
Jeg rækker dig læbernes røde krus
og byr dig tilbunds det at tømme.
Din sjæl skal glide paa tonesus
og vugges paa hvide drømme.

JO
(sætter sig hos hende og ser paa hende).

Din arm er hvidere end vinterviddens sne,
et havdyb dine øjne, der sorte paa mig se.
Dine terner de danser en himmerigsdans,
din slotshvælving gløder af guldglimt og glans.

(Ser ned for sig, kort pause.)

Og dog —

PRINSESSEN.

Og dog?

JO
(leger med hendes lokker).

Jeg skjuler mit hoved i lokkernes skog,
jeg føler dit legemes varme,
jeg kysser din hals og dit hvide lin
jeg ser hvor din nakke er slank og fin —
og dunbløde er dine arme; —
og dog —

PRINSESSEN
(sørgmodig).

Og dog?

JO
(lægger sig tilbage, lukker øjnene).

Min elskte, naar jeg lukker mit øjes laag
og læner mig langt tilbage,
naar da du bøjer dig over mig ned
og strejfer med læben min pande hed,
da tysner min længsel og klage.
(Ryster paa hovedet.)
Og dog —

PRINSESSEN
(ind til ham — i angst.)

Og dog, prins Jo?

JO
(reiser sig sørgmodig).

Og dog faar jeg aldrig i verden ro. —
Hvor stort og hvor glittrende fagert det er,
hvor deilig du er, og hvor god og kjær —:
Alt er dog ligevel blegt og graat,
alt er dog ligevel skralt og smaat.

PRINSESSEN
(stolt).

Hvor saa du det bedre?

JO
(som før).

— I længslernes drøm; —
der bygged slottet sig tusindfold stort
helt mod Vorherres himmel,
tinderne taarned og blaaned sig bort,
til selv min tanke blev svimmel.

Dér var en lykke saa luende rød,
som ingen vaagen kan fatte,
som aldrig kan vindes i liv eller død,
fik jeg al jorderigs skatte.
Dit slot er vældigt og skinner af guld
og højt er der under portalen,
min tankes støder Guds eget omkuld
og knuser selv himmelsalen.
Ej jord har en kvinde saa skjøn som min brud,
du er, som Vorherre har villet.
Min tankes dronning har ingen Gud
magtet at give et billed.

PRINSESSEN
(raaber mod baggrunden).

Lad ternerne komme! Den skjønneste dans
som Vesterfjeldet kan byde.
Springer og svinger foruden stans
og lad alle gigerne lyde.
Tungsindet tynger paa prinsens bryn,

lad se I kan taagen lette.
Lad fødderne slynge sig snygge som lyn,
mens tonerne sprage og sprætte.

(Dansen begynder. JO og PRINSESSEN sidder paa divanen. Sangen fra før begynder med svagt strygeorkesterakkompagnement. Naar tredje linje begynder, bruser salmemelodien fra 1ste akt indover med orgel og mandskor. I baggrunden, hvorhen kun JO ser, sees pludselig MODEREN liggende paa dødsleiet. JO gaar stiv indover scenen, synet forsvinder, dansen ophører).

PRINSESSEN
(skriger).

Hvor vil du prins Jo. — Hvorlangt og hvor —

JO
(langt bortefra).

Jeg vil hjem til mor!

(Tæppet falder.)

SCENEFORANDRING.

Sen aften indpaa vidden. Rullestene; paa den højeste af disse sider en GAMMEL KALL. En UDGAAET BIRKESTAMME med to grene sprikende til hver side som arme med fingre. I forgrunden paa en sten JO HØG. En enkelt snefille sejler nu og da nedover. Tudende vind.)

JO HØG.

Fare vild over vidden naar dagen helder!
Fare om paa svindende stier,
naar vinden tuder og mørket vælder,
og berget staar svart og tier.
Fare vild, fare vild! Og ingen paa jord
Jeg kan spørge tilraads om vejen.
Og jeg, som skal hjem til min syge mor!

(Springer op, hænderne for munden.)

Hei, er der folk indpaa heien?

DEN GAMLE KALL PAA BERGNABBEN.

Hvem var det, som raabte saa saart mod nat?
Det var ikke ravn eller hubroskratt!

JO.

Er der folk paa nabben?

KALLEN.

Naa, var det dig!

JO.

Hei du kall, vil du vise mig vei —
Jeg kommer fra Blaafjeldet langt mod vest.

KALLEN
(ler.)

Fra Blaafjeldet, du? Nu mener jeg mest
jeg lo!

STEMMER FRA MØRKET.

Han lo! Tænk han lo!

JO.

Jeg er nok en fattiggut, jeg. Hedder Jo.
Skulde gjerne vidst vejen til stuen igjen.
Tror du jeg kan følge stien didhen?

KALLEN
(tier).

JO.

Saa snak da, hvad om du er trold eller kar.
Det gjælder mit liv, og jeg maa være snar.

KALLEN
(monotont).

Jeg ved, og jeg ser alle verdens ting,
jeg kjender hvert kryb her paa jordens ring.
Jeg har gransket og grundet det hele tilbund
og hørt al visdom af nattens mund.
Jeg har lyttet til fjerne stemmer og ord
og snakket med lønlige røster.

JO.

Ja er du saa klog, da vis vei hjem til mor,
er det i vest eller øster?

KALLEN
(som før).

Jeg har lært at skjønne de vindes sprog,
der gaar over nylagte grave.

Jeg har fløjet og hujet i troldkjærringtog
paa limer og kostestave.
Alt som er dunkelt og dulgt og graat
ved jeg, hvad er og betyder.

JO.

Jeg har vær't konge i Blaafjeldets slot,
hvad hjælper du sidder og skryder?
Jeg vil ikke gi dig saa stort som en ært
af klokkebælgen i lien
for alt du har set og alt du har lært,
hvis ej du kan vise mig stien.

KALLEN.

Du faar ha respekt for min visdom, Jo Høg,
for dét skal du vide: den er ikke spøg.
Summen af hele min visdoms værk,
se det er en klang saa sprængende stærk,
det er et eneste vældigt ord,
som kunde knuse den rullende jord.

JO
(i angst.)

Jeg vil ikke høre det knusende ord,
bare du siger mig veien til mor —

KONG HØST
(i harlekinsdragt.)

Jeg hørte en røst gjennem vind og vejr.
Naa, det maa jeg si! Træffes mennesker her?
(Bukker.)
Til tjeneste herre!

JO
(studser).

Hvad er du for en mand?

KONG HØST.

Konge i høstens topasgyldne land.

JO.

Her sparer en ikke paa rang og titler,
men dragten ser mest ud som narrekitler.

KONG HØST.

Det dér er en saare gemen moral!
Fordi om vor jord er en jammerdal
skal vi derfor klæ' os i sæk og aske
og stadig optræde i bededagsmaske?
Nej, jeg har nu støtt ræsonnert som saa:
Er himlen svart, faar vi gjøre den blaa.
Vi tar fantasiens malerkniv
og farver med guldglands vort fattige liv.
Og slukner saa øjet en vakker dag,
paa halvstang vi hejser ej da noget flag.
Vi strør ikke granbar for dør og port
og lar ikke bedemænd bære os bort.
Nej, glassene klinger og kvinderne synger,
imens vi begraves i rosendynger.

JO.

Du tror nok, at dragten er hovedtingen,
dén letter ej sorgen, som trykker for bringen.

KONG HØST.

Jo mæn gjør den saa! Du er mere glad
en dag der er sol over blomster og blad,
end naar der fra hav vælter skodde og taager
med angstfulde skrig ifra terner og maager. —
  Nu dør snart somren, og løv skal falde,
og blomsterne visner væk — en som alle.
Tænk for en rædsel, om alt blegned bort,
om solen slukned og alt blev sort,
om alt segned om og blev gustne lig
til stormklokkeklemten og ugleskrig. —
  Men gjør jeg det slig? — Nej, jeg klær mig ud
i al den flitter, som somren mig levner,
i fløjelsprunk og skarlagenskrud
saa fagert og fint, som jeg evner.
I haanden jeg holder et gyldent straa,
i hatten en paafuglfjær svinger,
om panden natduggens perler staa,
en istap er støbt om min finger.
Og nysneen, det er mit hermelin

og tvefarvet mos min brokade,
og nypen gjælder for kronrubin,
for guldstykker brogede blade.
Slig staar da naturen en stakket stund,
nu er den først fager blevet —
og synker saa frygtløs i dødens blund,
da just den i livsjubel bæved.

JO.

Men kan du da gjøre mig jublende-glad,
forvandle min sjæl til sligt visnende blad?

BIRKESTUBBEN.

Fare vilse, fare vilse, fare vilse kong Høst.
Naar sotten er livet, da findes ej trøst.

KALLEN.

Sorgen er lykke — og smerten er glæde.
Vellyst er kval, — og jubel er lede.

Kong Høst.

Aa, stakkars de to er nu splittrende gale,
i allefald frygtelig abnormale.
De gamle keller og birkestubber
vist aldrig noget til livet saa.
Visne rødder og blinde gubber
ved *I* kanske, hvor himlen er blaa?

Birkestubben.

Jeg vokste heroppe i hundrede aar
og længtede ned imod dalen.
Naar knopperne sprat imod lys og mod vaar,
da var jeg af længsel mest galen.
Men naar saa ved høsttiden bladene føg,
og jeg stod alene heroppe,
da mente jeg stadig og støtt, Jo Høg,
nu skjød jeg nok aldrig mer knoppe.
Da sved jeg i barken, da græd jeg blod,
og safterne stivned i aaren.

Men end leved livet dybt indi min rod,
og endnu jeg vented paa vaaren.
Og vaaren den kom, og den gik og den sveg
de lyse, lokkende løfter.
Og altid den legte sin grusomme leg
her opmellem viddernes kløfter.
Nu er jeg visnet, og nu har jeg fred,
staar her og suser i evighed.

KALLEN.

Og jeg sidder her med mit vældige ord,
det som kan splitte alt liv og al jord.

KONG HØST.

Ja staa du og sus bare, gagnløse stubbe,
og sid du og ti bare, tomsede gubbe.

TROLDKJÆRRING
(kommer farende med en kogende gryde).

Heisan, nu koger min gryde snart over!
Bølvi og Braa, se her er en slurk

skum af svinemarv, komøg og klover,
tryne af sugge og tryne af purk.

KONG HØST.

Vettet hos hende gaar ogsaa i ring.
Slig er at grunde paa højere ting.

TROLDKJÆRRING
(rører om i gryden).

Sott og satansskab, slam og søle,
griselab, raadnet i myregrop.
Stank og styghed fra pytter og pøle,
putrende ligfedt, galdret ihop.
Gryden hun koger i skidne skvætt,
skummer paa alle kanter.
Nede paa bunden, blandt slam og fedt,
lages der nu diamanter.
(Farer videre.)

KONG HØST.

Hensigten adler sit middel er sagt.
Hun er eksempel paa troens magt. —

Men nu faar vi sige farvel til hverandre.
Jeg har endnu vide ikveld at vandre.

(Bukker og gaar.)

JO.

Men vejen, kong Høst, hvor er vejen til mor.

KONG HØST.

Fremover hejen —

JO
(raaber efter ham).

Men heien er stor!
Jeg ser ikke sti mellem viddens stene.

KONG HØST
(langt bortefra).

Vejen, Jo Høg, faar du finde alene.

JO.

Ingen hjælp. Ingen udvej. Laaset og lukt.
Svart ligger natten med tusser og trolde.

Vorherre har sine stjerner slukt
og stødt mig ifra sig med hænder kolde.
Verden er gravtaus og sort og stor.
Aldrig kommer jeg hjem til mor. —

(Synker om. Det blir aldeles mørkt. Vinden tuder over vidden. En mængde smaa sorte tusser myldrer ind over scenen).

(Tæppet falder.)

— — — — ———

FJERDE AKT.

(Stuen fra første akt. Eftermiddag i mørkningen. Alle ting staar stivt opstillede og ordnede. Paa væggen hænger moderens kjole, paa en stol derunder hænger hendes liv og skaut. JO kommer langsomt ind, ser sig om, faar øje paa moderens klær, springer derhen).

Aa nej, herregud, se der hænger kjolen,
Og der ligger skautet henne paa stolen!

(Stryger med haanden nedad klæderne, sætter sig paa stolen og lægger klæderne fremfor sig paa bordet.)

Godkveld min mor, jeg har nok vært sen.
Du har nok alt lagt dig tilhvile.
Men sprunget jeg har over stok og sten
saavist mer end hundrede mile.
Jeg mente, jeg skulde betids dig naa,
men du blev vel træt af at vente.

(Sidder i tanker og leger med kjoleærmet. Pludselig:)

Aa skam dig, som vandred til berget det blaa
og bort ifra mor din rendte,
som kunde la stakkaren, gammel og skral,
gaa her alene og trælle.
Som laa hos prinsessen i slottets sal
borte i Vesterfjeldet, —
som først kom igjen, da din mor laa i muld
indenfor kirkedige.
Som rejste og kom som den selvsamme tull
uden prinsesse og rige.

(Lægger hodet ned paa klæerne).

Du er ikke sint paa mig, — er du? Hvad? —
Aa nej, det var det, jeg vidste;
sligt husked du aldrig nogenting af,
og du blev dig selv til det sidste.
Sommer og vinter og dag og kvæld
var det til arbeid at vandre.
Og aldrig saa tænkte du paa dig selv,
men altid bare paa andre.
Men aldrig havde du det saa godt

som hvergang naar vi to sad sammen,
da blev der glæde i sengekott
og latter og lyst og gammen.
Mor — skal vi nu ikke sidde ikveld
snakke saa lunt med hverandre.
Ræd er jeg verden, men mest ræd mig selv,
tør ikke ene mer vandre.

(Lukker øjnene.)

Mor — jeg føler saa grant, at her
var nok tilslut jeg hjemme.
Mor — nu føler jeg, at du er nær,
hører din kjære stemme:
„Jo. — min gut, aa vær ikke lej,
fordi jeg er død og borte.
„Jo, jeg sidder og venter paa dig
udenfor himmerigs porte.
Naar du er kommen, da banker jeg paa —
— trutt du i haanden mig holder —
St. Peder skyver fra porten dens slaa
og spørger, hvem uroen volder.

Da svarer jeg sagte den hellige mand:
„Kari, herre, med gutten.“
„Kom ind,“ han svarer, „til himmerigs land,
Kari var tro indtil slutten.
Men sønnen din, Kari, det er et skarn
som moren sin ensom forlader.“
Jeg svarer: „Det er kun et fattigt barn
som hverken har mor eller fader.
Tidlig han maatte fra hjemmet — Jo —
vandred saa vide i verden.
Nu vil han gjerne faa fred og ro,
nu er han træt efter færden.“
Og Peder svarer: „Du gode mor,
som end for din søn vil bede!
Gaa begge frem for Gudfader stor
til himmelens evige glæde.“
Saa gange vi begge til himmerig,
jeg holder dig trutt i haanden.
Saa kysser vi Faderens kjortelflig
og Sønnen og Helligaanden.

I himmerig, Jo, faar vi alle lov
til det vi paa jorden helst vilde.
Saa vandrer vi to udi himmerigs skov
og hører Guds engle, som spille.
Saa synger jeg for dig den fagreste sang,
af dem, jeg paa jorden kjendte.
Slig sad vi jo sammen saa mangen gang
om kvelden, før lampen vi tændte.
Men nu farvel, nu faar jeg nok bort,
lad se, at du fortest dig skynder.
Jeg sidder og venter ved himmerigs port
til atter vort liv begynder."

(Reiser sig langsomt.)

Javel min mor, nu skal jeg bli snar,
nu skal du ej længe vente.
Det er ikke mere paa jord, jeg har,
som jeg skal gaa for at hente.
Men nu vil jeg tage dig varlig paa fang
som du mig i gamle dage,

*

og bysse dig ind med en vuggesang,
og saa kan du vende tilbage.

(Synger mens han vugger klæerne frem og tilbage.)

Og det var sig en liden gut,
liden gut,
Vilde han vandre i verden ud,
verden ud.

Vandred han baade i dag og aar,
dag og aar,
Sindet og foden blev syg og saar,
syg og saar.

Vandred han vide om al den jord,
al den jord,
Verden derude er kold og stor,
kold og stor.

Verden derude er kold og stor,
kold og stor,
„Nu vil jeg atter hjem til min mor,“
hjem til mor.

Gutten han vandred saa sorrigfuld,
sorrigfuld,
Da han kom hjem, laa hans mor i muld
mor i muld.

(Tæppet falder.)

SCENEFORANDRING.

(Udenfor en kirke. Vaardag, sprættende trær. JO HØG sidder opimod kirkegaardsmuren og spikker paa et trækors.)

JO.

Fint skal det spikkes og males hvidt,
og prydes med snirkler og rænder.
Saa vil jeg lage med kunstige snit
to sammenfoldede hænder.
Den ene skal være saa fin og skjær,
den anden med hak og skrammer.
Den ene mor, det er haanden din,
den anden min næves hammer.

Saa vil jeg male paa korsets bræt
med pene, sorte bogstaver
dit navnetræk, lysende vidt og bredt
udover alle graver.
„Du kjære moder!“ derunder skal staa
og blomster jeg rundt vil binde,
og saa vil jeg sætte der bagenpaa:
„Velsignet være dit minde!“

PRÆSTEN.

Hvad vil du her paa det hellige sted?

JO
(med huen i haanden).

Aa, det var et kors i al tarvelighed
at sætte paa graven, hvor mor min ligger.

PRÆSTEN.

Ja, kors er du blit hende, skarv af en tigger
som slænger vejlangs og driver dank
og ræker i byens gader.

Du skulde havt dig lidt dygtigt bank
som mor din saa skjændig forlader. —
(Ind til Jo, bebreidende:)
Jo Høg, du havde en sjelden mor.
Hun kaldte mig til paa det sidste.

JO.

Hvad sagde hun da?

PRÆSTEN.

Mangt viseligt ord.
Og nu, da hun ligger i kiste,
kan du ha godt af at høre det, Jo:
„Gutten, sa hun, har ingen tro,
Gud hjælpe ham i saa maade.
Jeg har ligget inat uden søvn og ro
og bedt til Herren om naade. —
Jeg trodde nok, han var glad i mig,
men altid saa gaar han til byen,
og nu er han atter just rendt sin vej
og fulgt med en kvæn op paa flyen.

Jeg holdt saa af gutten,“ saa sa din mor,
„men dette er vondt at tilgive:
at han ikke kommer, skjønt han det svor, —
mens endnu jeg er i live.“
Jo — det er strenge ord jeg har talt,
nu rammer dig straffedommen,
for alt du har handlet af ondt og galt,
og opgjørets time er kommen.
Bøj nu, Jon Høg, dit hovmodige sind,
da kommer du endnu i himmelen ind.

Jo
(sørgmodigt).

Bøje mig, præst, var det saa du sa?
Bøje mig, præst, hvorhen og hvorfra?
En kan ikke kaste den mand, som ligger.
En kan ikke stjæle ifra en tigger.

PRÆSTEN.

O, denne ungdommens store forhærdelse.
Men vent, Jo Høg, det tar slut med forfærdelse.

(Gaar.)

Jo
(slipper korset, ser ned).

Fare vild, fare vild over livets vei!
Kaare kvæn, ja nu kan du flire.
Mor min vil ikke ha kors af mig,
jeg kan stikke kniven i slire.
Jo Høg, du faar atter vandre afsted
hvorhen saa din fod kan falde.
Intetsteds finder du mere fred,
de vender sig fra dig alle.

(Gaar til kirkeporten, ser indover.)

Ikke trøst engang hos sin egen mor;
ingen maade at sone for brøden.
Fredløs paa hele den vældige jord,
fredløs i livet og døden.

(Vender sig. TATERTØSEN kommer gaaende ældet, søndagsklædt med salmebog, klokkerne begynder at ringe.)

Jo.

Aa nej, er det dig, er det virkelig dig,
min brud, du min sidste i verden.

Jeg har faret vild, du maa hjælpe mig paa vej
og lede mig og støtte mig paa færden.
Jeg har faret vild i dage og døgn,
men aldrig saa fandt jeg vejen.
Slottet dervester var digt og løgn,
som daared mig langt indpaa hejen.
Nu faar du bli hos mig, hører du tøs!
og aldrig du maa gaa ifra mig,
for nu er jeg venne- og moderløs,
og ingen paa jord holder af mig.
Men jeg skal bli stærk, som jeg nu er skral,
bare du følger til kveen,
vide og langt ifra bygd og dal,
højt under vidden og bræen.

TATERTØSEN.

Nu er jeg god nok, før gik du din vej —
og tak fordi du det gjorde,
nu har jeg fundet mit Blaafjeld jeg
oppe ved kirkekoret. —

Klokkerne ringer til messe. Bliv med!
Hør! — De synger koralen —
Blaafjeldet, Jo, er lige herved
inde bag kirkeportalen.

JO
jublende).

Nej! sund og stærk og med sang i sind,
ej krumme mod korset krybe.
Og du skal hjælpe mig, vennen min,
min myge, bævrende rype.
Kom og vær med op til bræens bræm.
Kjæmpe paa kniven, og sejre eller falde!
der tømrer vi sammen vort lille hjem.
Alle mod os, og vi imod alle!

TATERTØSEN.

Flakker du endnu vildfarende om
ude paa vidderne vilde, —
vend tilbage, før Gud holder dom
og førend det bliver forsilde.

Jeg elsked dig hin gang paa syndens sti;
nu har jeg vendt om; nu er det forbi. —

(Gaar mod kirken.)

Jo ser efter hende, kaster sig saa næsgrus i bakken og græder. — Klokkerne ringer og paaskesalmen lyder. — Folk gaar i kirke.

(Tæppet falder.)

Sceneforandring.

(I forgrunden springer frem en sort, skarp klippe, ellers alt skinnende hvidt. — Luft og hav. — Paa en sten tilhøjre sidder Jo og nynner.

Jeg havde en nyskaaren seljefløjte,
nu er ej flisen igjen.
Men der var en sorthaaret landevejstøjte
der kunde spille paa den.

Jeg havde en fele med fine strenger,
hej, som den kviddred og gol!
Nu laater og graater den slet ikke længer,
sprunget er strenge og stol.

Vorherre i himmelen vil ikke ha den,
Sulio, suliolej,
Men fanden er kanske saa venlig at ta den,
Sulio, suliolej.

(Kryber opover klippen. Blir liggende med hodet støttet i hænderne og stirrer udover.)

For en endeløs stilhed, — og sol og fred —
sol helt derop, og sol dybt derned, —
sol over jord og i alle sindene,
sol over havet og snefjeldstinderne, —
sol som hviler, og sol som iler,
sol som glitrer, og sol som smiler. —

(Lytter. **Musik, svag, fin og hvid, suser omkring scenen.**)

Hys, det er søndagshøjtid idag,
søndagsfred under kirketag.
Slig fin musik ifra orgelpiber
og blomsterklokker i klingrende sving.
Og se de flimrende solgulds-striber
henover hviddunet svaneving. —
Min svane, min svane, min vanliljebrud,
du maa føre mig hjem til min mor, til Gud.
— Aa nej, der kan jeg jo ej komme.
Men hør, hvad er det for en dejlig sang,
er det Blaafjeldets fagre piger?
For en underlig brusende, højtidsfuld klang
Fra harper og højtstemte giger. —

— Det er, som skulde jeg dø idag,
som skulde mit hjerte slukne,
slukne for svanernes vingeslag, —
langsomt i roser drukne.
Det er som skulde jeg dø idag
og blodet banke tilhvile. —
Der sidder en oppe bag himlens tag,
jeg ser hende nikke og smile. —
Du, som oppe i himlen bor,
vær ikke vond paa mig længer. —
Aa — det graater herinde mor,
jeg tror snart det brystet sprænger.
Mor, aa mor, det var ikke sandt
alt det, som præsten sagde.
Det gjorde saa ondt du, det sved og det brand,
og is det i aaren lagde.
Mor, du sidder og venter endnu
udenfor himmerigs porte. —
Aa ja, jeg kommer, jeg kommer, du,
er ikke svært langt borte.

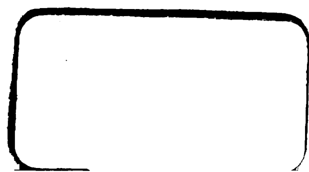
Mor, nu gaar jeg paa kirkevej,
Himmerigsklokkerne klinger. —
Mor, nu flyver jeg hen til dig
paa snehvide svanevinger. —

(Rejser sig højt op ude paa klippekanten med udbredte arme, mens strygemusikken svulmer).

(Tæppet falder.)

B89092526953A

89092526953
b89092526953a